

2024-08-21 Nr. NV-2218

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-24-821(2); 24-822(2); 24-823(2); 24-824(2); 24-825(2); 24-826(2); 24-827(2). Nr.: TAIS-24-6046(3); 24-6038(3); 24-6041(3); 24-6042(3); 24-6039(3); 24-6043(2); 24-6044(2)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO PAKEITIMO ĮSTATYMO (toliau–CK projektas), LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO PAKEITIMO ĮSTATYMO (toliau–CPK projektas), LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOS ĮSTATYMO NR. VIII-1029 33, 38, 46, 47, 100, 101, 105, 138 IR 156 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO (toliau–ANK projektas), ŽMONIŲ UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ PROFILAKTIKOS IR KONTROLĖS ĮSTATYMO NR. I-1553 8 IR 9 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO (toliau–ŽULPKĮ projektas), LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS GARANTUOJAMOS TEISINĖS PAGALBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1591 12, 13, 15 IR 22 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO (toliau–VGTPĮ projektas), LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO ĮSTATYMO NR. I-67 32 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ (toliau – KTĮ projektas) (toliau – Įstatymų projektai)		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Teisingumo ministerija</i>	<i>Pasirenkama</i> ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2024-07-16	<i>Pasirenkama</i> ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA
2006 m. gruodžio 13 d. buvo priimta Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija (toliau – Konvencija), kuri įsigaliojo 2008 m. gegužės 3 d.   Konvencijos tikslas – skatinti, apsaugoti ir užtikrinti visų asmenų su negalia visapusišką ir lygiateisį naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis žmogaus laisvėmis, taip pat skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui, jų lygų dalyvavimą įvairiose visuomenės gyvenimo srityse.   Seimas Konvenciją ir jos Fakultatyvų protokolą ratifikavo 2010 m. gegužės 27 d. įstatymu Nr. XI-854 „Dėl Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo ratifikavimo“.   Lietuva, ratifikavusi Konvenciją, įsipareigojo imtis visų priemonių, kad užtikrintų asmenų su negalia lygias teises.   Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komitetas, įvertinęs Lietuvos pirminę ataskaitą dėl Konvencijos įgyvendinimo, rekomendavo „<i>panaikinti įstatymus, politiką ir praktiką, kuria leidžiama suaugusių asmenų su negalia globa ir turto priežiūra, ir sprendimo priėmimo už kitą asmenį tvarką pakeisti pagalbos, teikiamos priimant sprendimą, tvarka</i>“.   Įstatymų projektai parengti siekiant įgyvendinti Konvencijos 12 straipsnio nuostatas, atsisakyti visiško neveiksnumo instituto ir pasiūlyti priemones, kurios padėtų asmenims su negalia efektyviai įgyvendinti savo teises, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto bendrąją pastabą ir susijusią rekomendaciją Lietuvai, taip pat viešųjų konsultacijų ir teismo sprendimų bylose dėl asmens veiksnumo ribojimo analizės rezultatus.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS
Civilinio kodekso projektu siūloma: • panaikinti neveiksnumo ir riboto veiksnumo institutus;• palikti galimybę nustatyti globą tam tikroje srityje, kaip <i>ultima ratio priemonę</i>, asmeniui, kuris dėl savo asmeninių gebėjimų sutrikimo ar nepakankamumo negali suprasti savo veiksmų reikšmės ar jų valdyti, t. y. globa būtų nustatoma tik po to, kai asmeniui teikiamos socialinės paslaugos, asmens sveikatos priežiūros paslaugos ir kitos įstatymuose numatytos mažiau asmens teises ribojančios priemonės nebūtų pakankamos, siekiant jam gyventi visavertį gyvenimą;• įtvirtinti nuostatą, kad jei asmuo dėl savo asmeninių gebėjimų sutrikimo ar nepakankamumo negali apginti savo turtinių interesų, Civiliniame kodekse (toliau – CK) apibrėžtas asmenų ratas turėtų teisę kreiptis į teismą su prašymu nustatyti tokio asmens turtui paprastąjį administravimą;• nustatyti, kad sutarčių dėl pagalbos priimant sprendimus sudarymą ir vykdymą reglamentuojančios nuostatos taip pat būtų <i>mutatis mutandis</i> taikomos teikiant pagalbą priimant sprendimus pagal socialinių paslaugų teikimą ar asmens su negalia teisių apsaugos įgyvendinimą reglamentuojančius teisės aktus;• išplėsti išankstinio nurodymo institutą, numatant, kad išankstinis nurodymas gali įsigalioti ne tik nuo teismo sprendimo paskirti asmeniui globą tam tikroje srityje įsiteisėjimo dienos, bet ir tuo atveju, jei dėl asmeninių gebėjimų

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

sutrikimo ar nepakankamumo ateityje asmuo negalėtų apginti savo turtinių interesų ir šio asmens turtui būtų paskirtas administratorius;

- neveiksnių ir ribotai veiksnų asmenų registrą pervadinti į Globos ir pagalbos priemonių registrą ir šiame registre atitinkamai kaupti su asmeniui taikomomis pagalbos ar kitomis priemonėmis susijusią informaciją.
- įgyvendinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje Nr. C-307/22.

Civilinio proceso kodekso projektu siūloma:

- atsisakyti neveiksnumo ir riboto veiksnio procesus reguliuojančių nuostatų;
- tikslinti globos tam tikroje srityje pilnamečiam asmeniui nustatymo tvarką, išlaikant asmenų procesines garantijas bei globos nustatymo procese atsisakyti privalomos teismo ekspertizės;
- nuo šešių mėnesių iki vienerių metų pailginti terminą iki asmens, kuris dėl savo asmeninių gebėjimų sutrikimo ar nepakankamumo negali suprasti savo veiksmų reikšmės ar jų valdyti, pilnametystės, kada būtų galima paduoti prašymą dėl globos jam nustatymo;
- numatyti kreipimosi į teismą dėl paprastojo turto administravimo tvarką, t. y. bylos būtų nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka, numatant žodiškumo, asmens išklauso principus ir apeliacijos galimybę;
- įtvirtinti nuostatas dėl asmens, teikiančio pagalbą priimant sprendimus, teisės dalyvauti teismo procese kartu su asmeniu, kuriam teikiama pagalba.

Kitais kartu parengtais Įstatymų projektais siekiama suderinti kitų galiojančių įstatymų nuostatas su CK projektu ir CPK projektu siūlomais pakeitimais:

- **ABTĮ ir KTĮ projektais** siūloma įtvirtinti pagalbininko teisę dalyvauti teismo procese kartu su asmeniu, kuriam teikiama pagalba priimant sprendimus, atsisakoma nuostatų, susijusių su asmens neveiksnumo institutu, pririekus įtraukiant nuostatas, susijusias su globos nustatymu asmeniui;
- **VGTPĮ projektu** siūloma patikslinti nuostatas dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo ir užtikrinti antrinės teisinės pagalbos teikimą asmenims bylose, susijusiose su globos nustatymu;
- **ŽULPKĮ projektu** atsisakoma nuostatų, susijusių su asmens neveiksnumo institutu, pririekus įtraukiant nuostatas, susijusias su globos nustatymu asmeniui (pavyzdžiui, apie sprendimą taikyti būtinąjį hospitalizavimą ir (ar) būtinąjį izoliavimą būtų informuojamas ir asmuo, dėl kurio priimtas sprendimas, ir jo atstovas pagal įstatymą – globėjas). Be to, atsisakoma nuostatų, susijusių su atstovo pagal įstatymą sutikimu dėl asmens hospitalizavimo ir (ar) izoliavimo, taip visiems asmenims būtų taikomos vienodos sąlygos ir užtikrinamas asmenų lygiateisiškumo principas.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Siūloma nustatyti, kad Įstatymai įsigaliootų 2027 m. sausio 1 d., nes bus reikalingi esminiai Neveiksnių ir ribotai veiksnų asmenų registro teisiniai bei technologiniai pakeitimai.

Vyriausybė ir Socialinės apsaugos ir darbo ministras iki 2025 m. liepos 1 d. turėtų priimti Civilinio kodekso ir Civilinio proceso kodekso įgyvendinamuosius teisės aktus.

Įstatymų projektams įgyvendinti galimai bus reikalingos valstybės biudžeto lėšos, atsižvelgiant į tai, kad pakeitus teisinį reglamentavimą bus reikalingi esminiai Neveiksnių ir ribotai veiksnų asmenų registro teisiniai bei technologiniai pakeitimai. Pagal Registrų centro pateiktą informaciją, preliminarus lėšų poreikis registro pertvarkymui ir modernizavimui gali siekti iki 1,5 mln. eurų.

Įgyvendinant Įstatymus, gali būti reikalingos papildomos lėšos (šiuo atveju papildomi poreikiai neteikiami) apmokant:

- advokatams už antrinę teisinę pagalbą globos tam tikroje srityje nustatymo, paprastojo turto administravimo bei besispecializuojantiems asmenų veiksnio ribojimo bylose, tačiau kol kas nustatyti, koks bus bylų skaičius, nėra galimybių;
- už teismo įprastine tvarka pagal bendrąsias teismo ekspertizės nuostatas skirtas ekspertizes, kai ekspertizė būtų skiriama valstybės garantuojamą antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato prašymu, kuri būtų apmokama iš Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos lėšų, dėl ko gali kilti poreikis perskirstyti biudžeto asignavimus;
- už teismo skiriamas ekspertizes, jei į teismą būtų kreipiamasi siekiant peržiūrėti asmenų, iki pakeitimų įsigaliojimo pripažintų neveiksniais tam tikroje srityse, statusą (siekiant panaikinti globą, taikyti mažiau asmenų teises ribojančias priemones).

Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra įgyvendina projektą „Perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų sostinės regione, vidurio ir vakarų Lietuvos regionuose“, kuriame numatyti 62 pagalbos priimant sprendimus specialistų etatai, per metus numatyti 1 677 569 Eurai (60 mėn. numatyta 8 387 845 eurai). Nurodyto įgyvendinamo projekto metu vieno pagalbos priimant sprendimus specialisto darbo užmokestis per metus – 24 908,04 Eur neatskaičius mokesčių (2 075,67 eurai (darbo užmokestis per mėnesį, neatskaičius mokesčių) × 12 mėn.). Ši nurodyta suma yra orientacinė, kurios ateityje reikės savivaldybėms, teikiant pagalbos priimant sprendimus paslaugą, kai pasibaigs nurodyto projekto įgyvendinimas. Įstatymų projektų rengėjai nurodo, kad šiuo metu nėra galimybių įvertinti, ar ateityje pagalbos priimant sprendimus specialistų nereikės daugiau, nei dabar numatyta projekte.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

STEBĖSENA

Numatoma atlikti Įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą.
Ex post vertinimo laikotarpis - 2 metai nuo šio Įstatymo įsigaliojimo, o *ex post* vertinimas turi būti atliktas per 1 metus nuo *ex post* vertinimo laikotarpio pabaigos.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Įstatymų projektai buvo pateikti išvadoms ir nuomonėms gauti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Sveikatos apsaugos ministerijai, Finansų ministerijai, Vidaus reikalų ministerijai, Asmens su negalia teisių apsaugos agentūrai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Teisėjų tarybai, Nacionalinei teismų administracijai, Konstituciniam Teismui, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai, Lietuvos notarų rūmams, Lietuvos antstolių rūmams, Lietuvos advokatūrai, valstybės įmonei Registrų centrui, Lietuvos bankų asociacijai, Lietuvos savivaldybių asociacijai, Lietuvos negalios organizacijų forumui, asociacijai Kauno „Arkos“ bendruomenė, Žmogaus teisių stebėjimo institutui, Lietuvos žmogaus teisių centrui, Lietuvos psichiatrijos asociacijai, Jaunųjų psichiatrijos asociacijai, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklai, Mykolo Romerio universiteto Psichologijos institutui, Vilniaus universiteto Teisės fakultetui, Vilniaus universiteto Filosofijos fakultetui, Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetui ir Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Psichologijos klinikai.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Vidaus reikalų ministerija, Teisėjų taryba, Lietuvos bankų asociacija ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba pastabų ar pasiūlymų Įstatymų projektams neturėjo.

Lietuvos savivaldybių asociacija taip pat pastabų ar pasiūlymų Įstatymų projektams neturėjo, tik persiuntė Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Socialinės gerovės skyriaus pastabas ir pasiūlymus.

Pastabas ir pasiūlymus Įstatymų projektams pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Finansų ministerija, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Lietuvos notarų rūmai, Lietuvos advokatūra, valstybės įmonė Registrų centras, Lietuvos negalios organizacijų forumas, Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos teismo psichiatrijos asociacija, Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ ir viešoji įstaiga Klaipėdos psichikos sveikatos centras.

Į dalį iš nurodytų institucijų ir įstaigų gautų pastabų bei pasiūlymų atsižvelgta, patikslinti Įstatymų projektai ir (ar) aiškinamasis raštas, dalis pastabų suderinta darbo tvarka.

Dėl Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos advokatūros, Lietuvos notarų rūmų, Valstybės įmonės Registrų centro, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Socialinės gerovės skyriaus, viešosios įstaigos Klaipėdos psichikos centro, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“, Vilniaus universiteto, Lietuvos negalios organizacijų forumo, Lietuvos žmogaus teisių centro, Lietuvos teismo psichiatrijos asociacijos pastabų, į kurias atsižvelgta iš dalies ar neatsižvelgta, teikiama derinimo pažyma.

Derinant Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus buvo vykdomi atskiri susitikimai su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Sveikatos apsaugos ministerija, į šių institucijų siūlymus atsižvelgta.

Įstatymų projektais siūlomi pakeitimai 2024 m. kovo 22 d. buvo pristatyti ir aptarti Civilinio kodekso priežiūros komiteto posėdyje, 2024 m. balandžio 25 d. vykusiame Asmens su negalia gerovės tarybos posėdyje.

Įstatymų projektai svarstyti 2024 m. liepos 16 d. tarpinstituciniame pasitarime.

Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo grupės 2024 m. liepos 15 d. pažymoje Nr. NV-1895 pateikti siūlymai ir pastabos dėl Įstatymų projektų praktinio įgyvendinimo iš esmės įvertinti, atitinkamai patikslintas Įstatymų projektų aiškinamasis raštas. Be to, minėtos pastabos ir pasiūlymai papildomai aptarti Vyriausybės kanceliarijos organizuotame 2024 m. liepos 8 d. susitikime su Teisingumo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastebėjimai patikslintiems Įstatymų projektams pateikiami 2024 m. rugpjūčio 9 d. išvadoje Nr. NV-2135).

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Įstatymų projektais įgyvendinama Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 (nauja redakcija nuo 2023 m. gruodžio 23 d.), 8.1 papunktyje numatyta priemonė „Įgyvendinant Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją ir atsižvelgiant į viešųjų konsultacijų rezultatus, atsisakyti visiško neveiksnumo instituto, kartu pasiūlant priemones, kurios padėtų asmenims su negalia efektyviai įgyvendinti savo teises“.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Artūras Norkevičius

Viešojo valdymo grupė, vyresnysis patarėjas